

international law. It is proposed to consider torture in the broader international criminological meaning, namely in two ways: through direct causing of a physical and moral suffering to a particular social group, nation and through intimidation, causing suffering and harassment of individuals.

It is proved that at a global level the problem of the use of torture and ill-treatment (including those while terrorist activities) has not gained appropriate criminalization. Such important issues of today as violation of rights of peoples, nations, states because of hunger, war, extreme degree of poverty, hopelessness, lack of appropriate conditions for development, which in many cases result in terrorism, have not received more careful consideration. Following this, it was proposed to make an important step in the evolution of anti-terrorist law-making by improving the current international legal norms in struggle against terrorism and strengthening (streamlining) the law against torture, due to which the effectiveness of anti-terrorist law will be increased.

Key words: *torture, prohibition of torture, the forced nature of torture, the international criminality of torture, global conflict collision, terrorism, the fight against terrorism.*

УДК 341.1/8

М. Ю. Яцишин

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ У КІБЕРПРОСТОРИ

У статті аналізуються концептуальні підходи до розуміння кіберпростору, досліджуються основні міжнародні ініціативи в рамках міжнародних міжурядових організацій щодо захисту прав людини в кіберпросторі.

Автор обґрунтовує необхідність захисту прав людини в кіберпросторі, аргументує важливість забезпечення рівних прав як офлайн, так і онлайн, зокрема: права на свободу вираження поглядів, права на доступ, права на повагу до приватного життя і захист персональних даних. Розглянуто проблему обмеження цих прав внаслідок втручання держави.

Ключові слова: *права людини, кіберпростір, кібербезпека, ефективний контроль, свобода вираження поглядів, право на доступ, мережевий нейтралітет, право на приватне життя.*

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток науки і техніки у ХХІ столітті обумовив перехід суспільства до якісно нової стадії розвитку. Поступово значна частина комунікативної сфери перейшла у віртуальну реальність, яка вже повною мірою є частиною повноцінного життя людини. Як результат, виникло нове середовище існування – кіберпростір.

Поняття «кіберпростір» активно використовується в сучасній міжнародно-правовій доктрині та практиці. Водночас, застосування визначеного терміну є досить умовним і суперечливим, немає чітких загальноприйнятих рамок, а також часто пов'язується чи ототожнюється з іншими поняттями. Необхідно констатувати відсутність єдиного універсального підходу до розуміння цього явища, і, як наслідок, системи його правового регулювання.

За таких умов, особливо важливим для міжнародного співтовариства є не лише

розробка спеціальних норм та принципів, що визначили б режим кіберпростору, а й адаптація уже існуючої системи міжнародного права до застосування у новому середовищі. Особливо актуальним є питання забезпечення основних принципів міжнародного права у кібернетичному просторі, зокрема принципу поваги прав людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання міжнародно-правового захисту прав людини у кіберпросторі є об'єктом дослідження широкого кола зарубіжних і вітчизняних науковців, серед яких: Я. Акдениц, Я. Браун, Е. Дікс, М. Кіттіманн, Г. Коу, Ф. Ла Рю, М. Шмітт, Л. Васечко, Ю. Волков, Д. Дубов, І. Забара, О. Мережко, А. Пазюк, І. Рассолов. Однак, концепція прав людини у кіберпросторі на сьогоднішній день залишаються несформованою та недостатнього науково обґрунтованою. Потребують дослідження та аналізу нові ініціативи міжнародних міжурядових організацій.

Виклад основного матеріалу. З огляду на неоднозначність у підходах до розуміння поняття «кіберпростір», в контексті дослідження першочерговою є необхідність визначення даного терміну. На рівні повсякденного сприйняття, простір - форма існування матерії, яка проявляється у вигляді характеристик взаємного розташування тіл, їх координат, відстані між ними, тобто певних геометричних чи фізичних вимірів.

Доктор філософських наук, професор Зінков Е. Г. визначає «простір» як універсальну форму буття, яка виражається в суспільній життєдіяльності осіб, пов'язаних між собою не лише територіально, політично, економічно, юридично, але і в багатьох інших формах соціальних зв'язків. [1] З розвитком суспільства відбувається процес освоєння простору та боротьба за владу над ним у соціально-політичному та культурно-правовому аспектах. Професор університету Сорбони, Ж. Матор, у своїй монографії «Людський простір» також розглядає простір в аспекті взаємодії суб'єктів права в певному соціумі: державі, міжнародному співтоваристві. [2, с. 31]

Категорія простору має фундаментальне значення для юридичної науки і практики. Теорія права першочергово розглядає співвідношення терміну «простір» з територією та державою, що виступають певним межами дії юридичних норм та систем. Правовий простір держави обмежується її територіальними кордонами. Однак, із розвитком інформаційно-комунікаційних технологій кордони держав розмиваються. Фактично новий вимір – кіберпростір об'єктивно існує поза межами таких соціумів як держава чи міжнародне співтовариство. На наш погляд, із цього загальнотеоретичного контексту виплаває основна проблема щодо міжнародно-правового регулювання кіберпростору – проблема визначення юрисдикції.

Саме поняття «кіберпростір» передбачено деякими міжнародно-правовими актами, зокрема Окінавською хартією глобального інформаційного суспільства, Рекомендацією ЮНЕСКО про розвиток і використання багатомовності та загального доступу до кіберпростору. Новим та прогресивним етапом розвитку національного законодавства України вважаємо прийняття Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» (від 5 жовтня 2017 р.), що також містить поняття «кіберпростір» та його визначення.

В процесі проведеного дослідження та для цілей цієї статті під кіберпростором розуміємо віртуальний простір, створений з використанням інформаційної інфраструктури, в межах якого відбуваються комунікації та суспільні відносини.

Щодо проблеми юрисдикції у кіберпросторі, досить детальним дослідженням став Талліннський посібник з ведення кібервоєн, розроблений під керівництвом професора Майкла Шмітта та під егідою Центру НАТО з кібероборони. На основі положень

посібника можна стверджувати про формування концепції, згідно з якою держави можуть здійснювати свою юрисдикцію щодо кібер інфраструктури, розташованої на її території, осіб, учасників кібер активності, а також екстериторіально згідно з нормами міжнародного права. [3]

Проблема щодо визначення юрисдикцій та поширення дії міжнародного права у кіберпросторі не вирішена та потребує подальшого вивчення. Це комплексна проблема, що є об'єктом окремого наукового дослідження.

У той же час, дискусія щодо розширення сфери дії міжнародного права з прав людини на кіберпростір є більш однозначною. Так, Комітет ООН з прав людини визнав зобов'язання держав поважати і забезпечувати права, закріплені в Пакті про громадянські та політичні права 1966 р., для всіх в межах влади та ефективного контролю держави-учасниці, навіть якщо вони не знаходяться на території цієї Держави-учасниці. Рішення Європейського суду з прав людини та Міжамериканської комісії з прав людини також підтверджують екстериторіальне застосування системи захисту прав людини. Верховний комісар ООН з прав людини запропонував застосовувати право у сфері захисту прав людини екстериторіально у випадку, якщо держава здійснює владу чи ефективний контроль стосовно інфраструктури цифрових комунікацій, що розташована за її межами. [4]

В рамках цієї концепції для цілей захисту прав людини застосовують такі поняття, як «ефективний контроль» (effective control) та «повноваження і контроль» (authority and control), на основі яких обґрунтовується застосування державної юрисдикції поза межами її території. Такий підхід, однак, є досить небезпечним з огляду на можливість його використання для окупації територій інших держав. Тому, вважаємо за необхідне теоретичне і практичне розмежування концепції «екстериторіальності» щодо позатериторіальних просторів, а саме кіберпростору, та територій, що знаходяться під суверенітетом окремих держав.

Не зважаючи на проблему юрисдикцій, необхідність міжнародно-правового регулювання кіберпростору у сфері захисту прав людини є беззаперечною. Права людини в «реальному» світі мають своє відображення у кіберпросторі. Фактично, відбувається процес формування нового принципу сучасного міжнародного права, згідно з яким всі передбачені права людини в середовищі «офлайн» повинні бути збереженні у повному обсязі і в «онлайн» сфері. Даний принцип знаходить своє формальне закріплення в деяких міжнародних договорах та багатьох актах міжнародних організацій, серед яких – ООН, ОБСЄ, Рада Європи, Європейський Союз та ін. Окрім цього, більше 180 держав ще у 2003 році на Міжнародному саміті з інформаційної безпеки (WSIS) підтвердили повне застосування норм і принципів Статуту ООН і Загальної декларації з прав людини у середовищі «онлайн». [5]

Важливою у сфері захисту прав людини у кібернетичному просторі є проблема їх реальності. Васечко Л. О. визначає реальність прав людини як можливість дійсної реалізації, охорони, захисту та поновлення у разі порушення прав особи, що проявляється у відповідних гарантіях. [6, с. 124] Тому одне із актуальних завдань міжнародного права є визначення обсягу, механізмів застосування і забезпечення прав людини у кіберпросторі, а також гарантій їх захисту. Відповідно до проекту декларації Еріче з принципів кіберстабільності і кібермиру: «Всі держави повинні розуміти, що міжнародне право гарантує людям свободу передачі інформації та ідей; ці гарантії також повинні розповсюджуватись на кіберпростір». [7] Доцільно наголосити, існують погляди, що аналогія та адаптація існуючих міжнародно-правових норм не є достатніми і не відповідають сучасним вимогам часу [8], а отже існуюче міжнародне право поки не може забезпечити реальність прав людини у кіберпросторі.

Узагальнивши існуючу міжнародно-правову практику, приходимо до висновку, що центральним напрямком захисту прав людини у кіберпросторі є захист права на свободу вираження поглядів, передбаченого ст. 19 Загальної декларації з прав людини та ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. Це право включає «свободу шукати, отримувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір». [9] На сучасному етапі розвитку суспільства здійснювати визначені свободи практично неможливо без використання інформаційно-комунікативних технологій. Професор Гарольд Гонджу Коу заявив, що кібер комунікації стають панівним способом вираження в XXI ст. Все більше людей висловлюють свої погляди у блогах, твітах, коментарях та відеопублікаціях. [10]

Важливість усесторонньої поваги права на свободу думки і свободу вираження поглядів, що фактично утверджуються за допомогою Інтернету, закріплена Рішенням Постійної ради ОБСЄ №633 «Сприяння толерантності і свободі ЗМІ в Інтернеті» ще у 2004 році. Вашингтонська декларація, прийнята в рамках ЮНЕСКО в 2011 р., також закликає держав-членів визнати та забезпечити принцип свободи вираження поглядів в інтернеті та інших інформаційних технологіях аналогічно, як і в традиційних формах медіа. [11]

Свобода вираження поглядів у кіберпросторі тісно пов'язана з можливістю безперешкодного доступу до нього. А це означає, що відсутність чи створення штучних перешкод у доступі до кіберпростору фактично спричиняють обмеження права доступу до інформації.

В сучасній науці міжнародного права існує два підходи до розуміння «доступ до Інтернету». З однієї сторони, він розглядається як умова реалізації прав людини, а з іншої – як самостійне право чи свобода. Провідний фахівець з міжнародного інформаційного права, А. В. Пазюк пропонує визнати «доступ до Інтернету» в якості фундаментального права людини, що повинно проявлятися в позитивних та негативних обов'язках держав створювати необхідні умови для вільного і недискримінаційного доступу до мережі з однієї сторони, а також неможливості безпідставного відключення – з іншої. [12] Таке визнання забезпечить застосування існуючих інституційних механізмів захисту, передбачених в міжнародному праві захисту прав людини. Підтвердженням поглядів А. В. Пазюка може слугувати рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ілдірим проти Туреччини», в якому однозначно заявляється необхідність визнання «права безперешкодного доступу до Інтернету». [13]

Маттіас Кіттіман і Франк Ла Рю розглядають два аспекти розуміння «доступу». По-перше, це фізичний доступ до Інтернету (підключення), а по-друге, доступ до необмеженої інформації онлайн. Фізичний доступ до кіберпростору є важливою умовою для реалізації прав людини. Це поняття активно пов'язується з концепцією мережевого нейтралітету, що отримала своє формальне закріплення у відповідних рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи.

Мережевий нейтралітет (net neutrality) – це принцип, згідно якого користувачі мають право на достатній рівень якості доступу до Інтернету незалежно від пристроїв та способів передачі інформаційного контенту. [14] Згідно Рекомендації CM/Res (2016) 1 Комітету Міністрів Ради Європи, принцип мережевого нейтралітету означає однаковий Інтернет-трафік, без дискримінації, обмежень або втручання, незалежно від відправника, одержувача, контенту, додатків, служб або пристроїв. [15]

Іншим напрямком забезпечення безперешкодного і рівного доступу до кіберпростору є створення необхідних умов для певних груп населення, що через фізичні, мовні, матеріальні чи будь-які інші бар'єри не можуть бути учасниками

комунікацій у кіберпросторі. До таких груп можна віднести людей з обмеженими можливостями, представників корінних народів, малозабезпечених тощо. В зв'язку з цим держави фактично отримують додаткове активне зобов'язання у створенні загальних умов для доступу до кіберпростору, зокрема Інтернету.

Поряд із виникненням нового права доступу об'єктивно формується і «право не бути відключеним». Так, відповідно до Посібника Ради Європи з прав людини для користувачів Інтернету (Рекомендація CM/Rec(2014)6 Комітету міністрів Ради Європи), відключення від мережі Інтернет є можливим лише в якості санкції суду та в окремих випадках за умовами договору. [16]

Окремим питанням в межах забезпечення права на доступ є можливість шукати, отримувати і поширювати інформацію будь-якого контенту. Відповідно сучасної міжнародної практики, таке право підлягає певним обмеженням. В першу чергу, це проявляється у співвідношенні із правом на повагу до приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції, гарантованого ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, а також ст. 8 Європейської конвенції з прав людини.

Право на приватність передбачає цілісність та конфіденційність, що повинна забезпечуватись *de jure* і *de facto*. Згідно з тлумаченням Комісії ООН з захисту прав людини ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: «Листування повинно бути доставлено адресату без перехоплення, не відкриватись та не читатися». [9] Факт того, що листування включає в себе і кібер комунікації підтверджується низкою справ, в яких Європейський суд з прав людини підкреслює, що наявність законодавства, яке дозволяє секретний моніторинг повідомлень є втручанням у право на приватне життя, незалежно від конкретних засобів, які вживаються проти окремих осіб. У 2014 році Європейський суд також визнав, що в збереженні інформації та повідомлень, які містять дані стосовно особистого життя особи провайдером електронних комунікацій з метою доступу до них державних органів порушують положення щодо конфіденційності Хартії основних прав ЄС.

Окрім втручання в особисте і приватне життя людей, держави можуть обмежувати і порушувати право людини на свободу вираження поглядів, пошук та розповсюдження інформації шляхом заборони і обмеження онлайн контенту. Основним принципом у цій сфері є положення, згідно з яким втручання держав повинно бути мінімальним і здійснюватися виключно на підставі закону, відповідати об'єктивній необхідності захисту прав і свобод інших людей, забезпечення правопорядку, законності і безпеки. Такі міри обмеження повинні не перевищувати рівень можливої шкоди, яку може нанести неправомірна інформація та доступ до неї.

Так, обмеження права на свободу вираження поглядів можуть накладатись на висловлювання, що закликають до дискримінації, ненависті та насилля, а також ті, що порушують права інтелектуальної власності. Будь-які обмеження цієї свободи не повинні бути свавільними та мають переслідувати законну мету згідно з вимогами Європейської конвенції про захист прав людини, таку як, зокрема, захист національної безпеки або громадського порядку, охорона здоров'я населення чи моралі, а також відповідати законодавству у сфері прав людини. [17]

Внаслідок проведеного дослідження приходимо до таких висновків. По перше, необхідно констатувати, що міжнародно-правове регулювання кіберпростору знаходиться на стадії формування. Залишаються невизначеними основні терміни і поняття, що значно ускладнює можливість захисту прав людини у цьому віртуальному середовищі. Вважаємо за необхідне створення і прийняття універсального міжнародного договору, який затвердив би єдину та загальну концепцію кіберпростору. У такому договорі повинно бути передбачено: основні поняття, в першу чергу –

поняття «кіберпростір»; підтвердження дії основних принципів міжнародного права в середовищі «онлайн», в тому числі принципу поваги прав людини; відповідний режим розподілу юрисдикцій суб'єктів міжнародного права у кібернетичному середовищі; спеціальні норми і принципи для використання кіберпростору з метою досягнення миру, безпеки і стабільного розвитку.

Прийняття такого міжнародного договору надало б можливість не застосовувати теорію «екстериторіальності» до регулювання відносин у кіберпросторі.

В рамках та у відповідності до універсальної концепції кіберпростору повинно бути розроблено і стратегію реалізації державної політики в сфері захисту прав людини у кіберпросторі в Україні. Станом на сьогоднішній день прийнято Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», що набирає чинності з 9 травня 2018 року. Прогресивним досягненням цього закону є формальне закріплення поняття «кіберпростір» та підтвердження принципів поваги до прав людини і основоположних свобод, а також відкритості та доступності кіберпростору. Разом і з цим, українське законодавство в сфері захисту прав людини, зокрема у кіберпросторі, потребує подальшого удосконалення.

Сучасна система захисту прав людини у кіберпросторі ґрунтується на основі чинної міжнародно-правової системи захисту прав людини. Відсутні спеціальні міжнародні договори щодо захисту прав людини у середовищі «онлайн». Міжнародна практика у цій сфері в основному реалізується в актах *soft law*, що додатково кваліфікують і тлумачать існуючі норми міжнародного права та їх застосування, але фактично не створюють нових зобов'язань для держав. Практично всі міжнародні акти, що лягли в основу дослідження не мають загальнообов'язкового характеру, а лише рекомендаційний. Не зважаючи на те, що все більше міжнародних міждержавних організацій здійснюють ініціативи щодо вироблення міжнародних стандартів в сфері захисту прав людини у кіберпросторі, вони володіють недостатнім обсягом нормотворчості у міжнародному праві. А тому реалізація досліджених напрацювань може ґрунтуватись виключно на «добрій волі» держав привести власну законодавчу систему у відповідність до таких стандартів.

Більшість існуючих міжнародно-правових актів у сфері захисту прав людини у кіберпросторі передбачають норми, які стосуються лише всесвітньої мережі Інтернет. У той час, коли сфера правового регулювання, на наш погляд, є значно ширшою у контексті визначень поняття «кіберпростір», наведених у статті. Тому вважаємо, ототожнення кіберпростору з мережею Інтернет не правомірним і звужуючим.

Центральним для сучасної системи міжнародно-правового захисту прав людини у кіберпросторі є право на свободу вираження поглядів. Однак, на наш погляд, проголошення та забезпечення всіх інших прав людини, що визначені універсальними і регіональними міжнародними договорами, є також необхідним. Потрібно вивчити і намагатись прогнозувати майбутнє прав людини у зв'язку з віртуальною реальністю. Важливим на наш погляд, є розробка гарантій прав людини у кіберпросторі, як наприклад: права на достатній життєвий рівень, право власності, свобода пересування, свободи мирних зібрань та асоціацій тощо.

Розширення сфери дії права на свободу вираження поглядів у кібернетичному середовищі спричинило формування нового «права на доступ». Особливо важливим у цьому контексті вважаємо визнання і подальше закріплення у міжнародних договорах принципу мережевого нейтралітету, який забезпечить рівність користувачів у мережі Інтернет.

Висновки. В цілому, сучасну систему захисту прав людини у кіберпросторі можна визнати фрагментарною і непослідовною. На наш погляд, інформаційно-комунікаційні

технології не повинні змінювати рівень захищеності прав і свобод людини. Дослідження та розробка концепції прав людини у кіберпросторі значним чином визначить якість життя в цифрову епоху людства.

Стаття надійшла до редакції 19.11.2017 р.

Список використаної літератури

1. Зинков Е. Г. Термин «пространство» в теории права [Электронный ресурс] : Общество и право, 2011, № 4 (36). - Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/termin-prostranstvo-v-teorii-prava>. - Назва з екрана ; Zinkov E. G. Termin «prostranstvo» v teorii prava [Elektronnyj resurs] : Obshchestvo i pravo, 2011, № 4 (36). - Rezhim dostupu: <https://cyberleninka.ru/article/v/termin-prostranstvo-v-teorii-prava>. - Nazva z ekrana.
2. Matore J. L'espace humain / L'expression de l'espace dans la vie, la pensee et l'art contemporain. - Paris, 1962 - P. 29-49.
3. Tallinn manual on the international law applicable to cyber warfare [Text] : prepared by the international Group of Experts at the invitation of the NATO Cooperative Cyber Defense Center of Excellence / general editor Michael N. Schmitt. - New York. : Cambridge University Press, 2013. - 302 p.
4. Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms While Countering Terrorism, Human Rights Council, Jan. 22, 2010 [Electronic resource] - Mode of access: http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session28/Documents/A_HRC_28_28_ENG.doc - Title from the screen.
5. World Summit on the Information Society, Declaration of Principles, Dec. 12, 2003) / [Electronic resource] - Mode of access: <http://www.itu.int/net/wsis/docs/geneva/official/dop.html> - Title from the screen.
6. Васечко Л. О. Еволюція прав людини під впливом процесів глобалізації / Л. О. Васечко // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 121–126 [Електронний ресурс]. - Режим доступа: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10vlovpg.pdf> - Назва з екрану; Vasechko L. O. Evoliutsiia prav liudyny pid vplyvom protsesiv hlobalizatsii / L. O. Vasechko // Forum prava. – 2010. – № 4. – S. 121–126 [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10vlovpg.pdf> - Nazva z ekranu.
7. Декларация Эриче по принципам киберстабильности и кибермира, 20.08.2009 [Электронный ресурс]: Режим доступа -http://cyberpeace.org.ua/files/i_20.pdf - Название с экрана; Deklaraciya Eriche po principam kiberstabil'nosti i kibernira, 20.08.2009 [Elektronnyj resurs]: Rezhim dostupa -http://cyberpeace.org.ua/files/i_20.pdf - Nazvanie s ehkrana.
8. Ashley Deeks, An International Legal Framework for Surveillance, 2015 [Electronic resource] - Mode of access: <https://www.ilsa.org/jessup/jessup16/Batch%202/DeeksLegalFramework.pdf> - Title from the screen.
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, 19.10.1973. [Електронний ресурс]. - Режим доступа: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show /995_043 - Назва з екрану; Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava, 19.10.1973. [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show /995_043 - Nazva z ekranu.
10. Hongju Koh, Harold, International Law in Cyberspace, 2012 [Electronic source] / Faculty Scholarship Series. Paper 4854. – Access mode: http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/4854 - Title from the screen.
11. The Washington Declaration, 03.05.2011 [Electronic source] – Access mode: <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/WPFD/WPFD2011/Wa>

shington%20Declaration%202011.pdf - Title from the screen.

12. Пазюк А. В. Доступ к Интернету: право человека или универсальная услуга с точки зрения международного права. [Электронный ресурс]: Режим доступа - <https://digital.report/dostup-k-internetu/> - Название с экрана; Pazyuk A. V. Dostup k Internetu: pravo cheloveka ili universal'naya ushuga s tohki zreniya mezhdunarodnogo prava. [Elektronnyj resurs]: Rezhim dostupa - <https://digital.report/dostup-k-internetu/> - Nazvanie s ehkrana.

13. ECHR Chamber judgment, case Ahmet Yildirim v. Turkey [Electronic source], 18.12.2012. – Access mode: <http://hudoc.echr.coe.int/webservices/content/pdf/003-4202780-4985142>. - Title from the screen.

14. Declaration of the Committee of Ministers on network neutrality [Electronic source] / Adopted by the Committee of Ministers on 29 September 2010 at the 1094th meeting of the Ministers' Deputies. – Access mode: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1678287> - Title from the screen.

15. Рекомендація СМ / Rec (2016) 1 Комітету міністрів державам-членам із захисту й заохочення права на свободу вираження поглядів та право на приватне життя стосовно мережевого нейтралітету [Electronic source], 18.12.2012. – Access mode: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=127692&cat_id=78327 - Title from the screen; Rekomendatsiia SM / Rec (2016) 1 Komitetu ministriv derzhavam-chlenam iz zakhystu y zaokhochennia prava na svobodu vyrazhennia pohliadiv ta pravo na pryvatne zhyttia stosovno merezhevoho neutralitetu [Electronic source], 18.12.2012. – Access mode: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=127692&cat_id=78327 - Title from the screen.

16. Посібник з прав людини для інтернет-користувачів [Електронний ресурс] / Рекомендація СМ/Rec(2014)6 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо посібника з прав людини для Інтернет-користувачів та пояснювальний меморандум – Режим доступу: <https://rm.coe.int/16802e3e96> - Назва з екрану; Posibnyk z prav liudyny dlia internet-korystuvachiv [Elektronnyi resurs] / Rekomendatsiia SM/Rec(2014)6 Komitetu ministriv Rady Yevropy derzhavam-chlenam shchodo posibnyka z prav liudyny dlia Internet-korystuvachiv ta poiasniuvalniy memorandum – Rezhym dostupu: <https://rm.coe.int/16802e3e96> - Nazva z ekranu.

17. CCPR General Comment No. 16: Article 17 (Right to Privacy) The Right to Respect of Privacy, Family, Home and Correspondence, and Protection of Honour and Reputation, 08.04.1988. [Electronic source] / Office of the Hight Commissioner for Human Rights. – Access mode: <http://www.refworld.org/docid/453883f922.html> - Title from the screen.

M. Y. Yatsyshyn

INTERNATIONAL LEGAL HUMAN RIGHTS PROTECTION IN CYBERSPACE

The article is devoted to the contemporary legal issues related to the nature and features of cyberspace that should be defined in international law. The author analyzes the conceptual approaches to the understanding of cyberspace; explores how international human rights law applies to cyberspace; examines the main international initiatives within the framework of international intergovernmental organizations on the human rights protection in cyberspace.

The author substantiates the need to protect human rights in cyberspace, argues the importance of ensuring equal rights both online and offline. In our opinion, information and communication technologies should not change the level of human rights and freedoms protection. It is concluded that the research and development of the concept of human rights

in cyberspace will greatly determine the quality of life in the digital age of mankind.

The author analyzed in the article how current international legal system for the human rights protection applies to the cyberspace. There are no special international treaties on the human rights protection online. International practice in this area is mainly realized in soft law, which further qualifies and interprets the existing norms of international law but does not in fact create new obligations for states.

Despite the fact that more and more international intergovernmental organizations are taking initiatives to develop international standards in the field of human rights protection in cyberspace, they have an insufficient amount of rulemaking in international law.

Expansion of the right to freedom of expression scope in the cyberspace has led to the formation of a new "right to access". Of particular importance in this context is the recognition and further consolidation in the international treaties of the network neutrality principle, which will ensure the equality of users on the Internet.

Finally, the author outline the limitations and permissible restrictions on human rights obligations in cyberspace.

The author consider modern human rights protection system in cyberspace to be fragmentary and inconsistent. It is concluded, that the international legal regulation of cyberspace is at the stage of formation. There remain uncertain basic terms and concepts, which greatly complicates the ability to protect human rights in this virtual environment. The author consider necessity to create and adopt a universal international agreement that would approve a single and general concept of cyberspace.

Key words: *human rights, cyberspace, cybersecurity, effective control, freedom of expression, right to access, net neutrality, right to privacy.*

УДК 340.15:341

О.Г. Широкова-Мурараш

ВПЛИВ МАСОНСТВА НА ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ТА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

У статті висвітлюється сутність, принципи та методи масонських організацій, а також форми та ступень їх впливу на міжнародні відносини, становлення міжнародно-правової свідомості, важливих норм, принципів та інститутів міжнародного права у період від ХVII століття до сьогодення.

Ключові слова: *масонський рух, масонська ложа, таємна організація, всесвітня республіка, революція, братерство, міжнародне право.*

Постановка проблеми. Більше 300 років масонство, залишаючись привабливим явищем для видатних учених, геніїв культури, громадських діячів і політиків, пронизує найважливіші сфери суспільного і, зокрема, міжнародного життя, здійснюючи неабиякий вплив на міжнародні відносини, формування морально-етичних підвалин міжнародно-правової свідомості, становлення окремих інститутів та принципів, міжнародного права, функціонування міжнародних організацій, прийняття важливих міжнародних рішень. За образним виразом українського автора В. Савченка: «Масони не тільки створили Нову Європу... Ми живемо у світі, придуманому масонами» [1].

Чи можливе об'єктивне дослідження масонського руху? Складність у тому, що принципи самого масонства, робота лож і конференцій масонства здебільшого не